
СОЦІАЛЬНА ТА ГУМАНІТАРНА ПОЛІТИКА

УДК 342.72

DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2022.2.34>

І. М. Негуляєва

аспірант кафедри регіонального управління та публічного адміністрування
навчально-наукового Інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ МАСОВОГО ПЕРЕМІЩЕННЯ УКРАЇНЦІВ: АНАЛІЗ НАЦІОНАЛЬНОГО ТА МІЖНАРОДНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Стаття присвячена дослідженню проблемних питань, які виникли внаслідок масового переміщення українців як всередині країни, так і за її межі внаслідок повномасштабного нападу країни-агресора на Україну. Проаналізовано існуюче національне та міжнародне законодавство з досліджуваних питань, визначено коло питань, які потребують додаткового нормативного регулювання.

Виділено три напрями переміщення осіб внаслідок повномасштабного нападу на Україну: в межах України; за кордон; примусове вивезення до РФ. Всі зазначені напрями безпосередньо вплинули на долі українців, майбутнє їх особисто та їх нащадків, а також на економіку всіх країн, які задіяні в даному процесі, тому потребують окремого аналізу.

Встановлено, що численні переміщення в середині країни призводить до збільшення чисельності населення окремих регіонів, що, в свою чергу, впливає на міську інфраструктуру, зокрема збільшує навантаження на житлову, транспортну, соціальну та адміністративну інфраструктуру. Попри гостинний прийом внутрішньо переміщених осіб у перші дні й тижні війни, у середньо- та довгостроковій перспективі перевантаження соціальної інфраструктури може спричинювати посилення соціальної напруги й дискримінаційного ставлення до внутрішньо переміщених осіб. Зроблено висновок, що чим швидше буде вирішуватися проблема з житлом та робочими місцями для внутрішньо переміщених осіб, тим нижча ймовірність того що люди виїдуть за межі України.

Зроблено висновок, що досить розповсюдженим напрямом переміщення осіб внаслідок повномасштабної воєнної агресії став виїзд за кордон, в більшості випадків мова йде про країни ЄС. Наявна нині швидка й масштабна хвиля міграції українців викликала всеохоплюючу реакцію підтримки та солідарності європейців, міжнародних організацій та урядів ЄС.

Встановлено, що найбільш небезпечним для українців є їх переміщення (в основному примусове) на територію РФ, що напряму заборонено Женевською конвенцією. З початку війни РФ вивезла на свою територію більше одного мільйона людей з України, у тому числі із самопроголошених «ДНР» та «ЛНР», включаючи щонайменше 200 тисяч дітей. Фактично для українців це є примусова депортація.

Зазначено, що одним з важливіших завдань держави, яке потребує довгострокових рішень та злагоджену взаємодію державних, місцевих та приватних інституцій є збереження та повернення людей в Україну після закінчення війни.

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи, тимчасовий захист, військовий конфлікт, примусове вивезення.

Постановка проблеми. Вимушене (масове) переміщення громадян всередині країни або ж за її межі може мати місце

за умови досить ґрунтовних підстав на те, наприклад, стихійне лихо, техногенна екологічно-гуманітарна катастрофа, війна

і т.п. Знайомство нашої держави (як системи) з такою категорією, як «вимушено переміщена особа», відбулося ще в 2014 році, в основному це особи саме «внутрішньо» переміщені. З того часу кількість внутрішньо переміщених осіб лише зростала. Зокрема, в період першої хвилі внутрішнього переміщення більшість людей прийняли громади Донецької, Луганської, Харківської, Запорізької, Дніпропетровської, Київської, Херсонської областей та місто Київ. За даними Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб станом на 6 липня 2021 року зареєстровано 1 473 650 переселенців з тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей та АР Крим [1].

Повномасштабне військове вторгнення в Україну спричинило набагато більшу кількість вимушено переміщених осіб, як всередині країни так і за її межі. В даному контексті набувають значної актуальності та необхідності дослідження проблем (невирішених питань), пов'язаних з масовим переміщенням українців, їх реєстрації, правового статусу, можливості захисту прав та інтересів, перспектив інтеграції на «новому місці» та формулювання пропозицій щодо їх вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання переміщення осіб (як внутрішньо, так і за межі країни) внаслідок військової агресії з боку РФ в основному є предметом досліджень практичних працівників, які щодня стикаються зі збором та обробкою даних щодо переміщення осіб, консультують щодо питань, які виникають на практиці, формулюють систематизоване бачення проблемних моментів та можливих шляхів їх вирішення відповідно до діючих вітчизняних нормативно-правових актів та прийнятих спільним рішенням країн ЄС механізмів захисту українських «біженців». Однак вивчення питань, які б стосувалися внутрішньо переміщених осіб (їх правового статусу, порядку реєстрації, отримання різного роду допомоги тощо) таки приділяється увага науковцями, зокрема такими як: Ю. Деркаченко [2], І. Заверуха [3], О. Капінус [4], К. Крахмальова [5; 6], С. Кухтик [2], О. Малиновська [7], А. Трофименко [8] та ін. Зокрема, зна-

чна увага приділяється вивченню поняття «внутрішньо переміщена особа», звертається увага на питання щодо: забезпечення прав і свобод, соціального захисту внутрішньо переміщених осіб, ґрунтовно досліджується «адміністративно-правовий статус» внутрішньо переміщених осіб. Разом з тим, враховуючи різке зростання кількості вимушено переміщених осіб (яв всередині країни, так і за її межі) внаслідок повномасштабного військового вторгнення в Україну, постають нові виклики щодо проблем, пов'язаних з переміщенням українців в результаті війни.

Метою статті є аналіз наукової літератури, законодавства та практики його застосування щодо невирішених питань, пов'язаних з масовим переміщенням українців, їх реєстрації, правового статусу, можливості захисту прав та інтересів, перспектив інтеграції на «новому місці» та формулювання пропозицій щодо їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Повномасштабний напад РФ на Україну 24 лютого 2022 року став катастрофою, яка не має кордонів, причиною десятків тисяч смертей та поранень, руйнування цивільної інфраструктури та змусив мільйони українців залишити свої будинки у пошуках безпеки.

Більшість людей виїхало не знаючи ні міст, ні країн, ні кінцевої точки призначення. Частина людей, шукаючи притулку, залишилися на території України та отримала статус внутрішньо переміщеної особи, інша ж частина - виїхала за кордон та отримала статус «тимчасового захисту» або ж «біженця», а ще одна частина людей - була примусово вивезена до РФ, де необхідно було пройти процедуру фільтрації (за результатами проходження якої людей вивозять до віддалених регіонів РФ або залишають у фільтраційних таборах).

Отже, внаслідок повномасштабного нападу виділяємо три напрями переміщення осіб: в межах України; за кордон; примусове вивезення до РФ. Всі зазначені напрями безпосередньо вплинули на долі українців, майбутнє їх особисто та їх нащадків, а також на економіку всіх країн, які задіяні в даному процесі, тому потребують окремого аналізу.

Аналізуючи переміщення осіб в межах України необхідно зазначити, що процес реєстрації внутрішньо переміщених осіб в Україні забезпечувався використанням існуючої системи Єдиного реєстру внутрішньо переміщених осіб, яка була введена в дію в 2016 році та трансформована в єдину Web-орієнтовану інформаційну технологію формування сегмент «Облік внутрішньо переміщених осіб» у 2018 році. Існуюча система адаптована для кращого врахування поточного контексту, в тому числі делегування повноважень з реєстрації внутрішньо переміщених осіб додатковим державним службовцям, які працюють, зокрема, в установах соціального захисту, центрах надання адміністративних послуг та органах виконавчої влади в селах і територіальних громадах. Крім того, завдяки внесенню змін до Постанови КМУ «Про облік внутрішньо переміщених осіб» [9] з 19 квітня 2022 українці отримали можливість зареєструватися як внутрішньо переміщені особи та змінити місце проживання через цифровий додаток ДІЯ. Поточний процес реєстрації ставить перед виконавцями певні виклики та потребує часу, однак відображає повний масштаб переміщення [10]. Нормативно-правове забезпечення правового статусу внутрішньо переміщених осіб, економічних, соціальних, правових гарантій захисту їх прав та законних інтересів на території України здійснюється відповідно до Конституції України, міжнародних договорів України, Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [11].

Необхідно зазначити, кількість внутрішньо переміщених осіб за даними Міністерства соціальної політики України (станом на 28 червня 2022 р.) досягла 2,3 мільйонів, що підтверджено й звітом Міжнародної організації з міграції. В даному звіті також відзначається зменшення кількості зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб, що можна пояснити поверненням до постійного їх місця проживання або через вторинне переселення в інше місцезнаходження [10].

Здебільшого внутрішньо переміщені особи самі вибирають нові місця проживання, спираючись на допомогу родичів, знайомих, волонтерів чи місцеву владу.

Але й досі чимала кількість внутрішньо переміщених осіб живуть у спортивних залах. Крім того у громадах спостерігається нестача доступного житла, що також загострює проблему переміщення. Важливою в даному контексті є прийнята постанова КМУ «Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам» [12], яка визначає допомогу внутрішньо переміщеним особам, яку, зокрема, можна використати як компенсацію за оренду житла. Виплати встановлені в розмірі 3000 гривень на місяць для дітей і людей з інвалідністю та 2000 гривень для інших осіб. Отримати допомогу можуть лише особи, які зареєструвалися як внутрішньо переміщені особи та подали заяву на виплати. Однак з травня місяця на такі виплати можуть претендувати лише ті внутрішньо переміщені особи, які не можуть повернутися до свого місця проживання.

Аналізуючи звіт Міжнародної організації з міграції станом на 23 травня 2022 року 64% внутрішньо переміщених осіб втратили роботу, яку мали до повномасштабної війни; 52% осіб які втратили роботу через війну або які не працювали перед переміщенням, зазначали, що вони намагалися знайти роботу за місцем, в яке вони перемістилися; лише 9% осіб вдалося знайти нову роботу; 70% з тих, хто не шукав роботу або не знайшов її після переїзду зі звичного місця проживання, мали намір зробити це у майбутньому [13].

Численні переміщення в середині країни призводить до збільшення чисельності населення окремих регіонів, що, в свою чергу, впливає на міську інфраструктуру, зокрема збільшує навантаження на житлову, транспортну, соціальну та адміністративну інфраструктуру. Попри гостинний прийом внутрішньо переміщених осіб у перші дні й тижні війни, у середньо- та довгостроковій перспективі перевантаження соціальної інфраструктури може спричинювати посилення соціальної напруги й дискримінаційного ставлення до внутрішньо переміщених осіб. Крім того, ймовірно, частина таких осіб не повернуться у місця, де вони проживали до 24 лютого 2022 року. Це означає, що вони потребуватимуть довгострокового доступ-

ного житла та робочих місць у містах, які їх прийняли [14]. Отже, чим швидше буде вирішуватися проблема з житлом та робочими місцями для внутрішньо переміщених осіб, тим нижча ймовірність того що люди виїдуть за межі України.

Другим напрямом переміщення осіб внаслідок повномасштабної воєнної агресії став виїзд за кордон. Зокрема, після перетину кордону українці можуть скористатися одним з трьох варіантів легального перебування на території ЄС: 1) як туристи, використовуючи безвізовий режим, який дозволяє перебування в державах-членах ЄС (за виключенням Великобританії та Ірландії) та інших державах-учасниках Шенгенської угоди до 90 днів протягом 180 днів; 2) отримавши тимчасовий захист, який діятиме один рік з можливістю подовження в залежності від ситуації; 3) подавши заявку на отримання статусу біженця, процес отримання якого може тривати близько шести місяців за умови здачі паспорта відповідним державним органам.

Яку б модель перебування за кордоном не вибрала б для себе людина, така швидка й масштабна хвиля міграції українців викликала всеохоплюючу реакцію підтримки та солідарності європейців, міжнародних організацій та урядів ЄС.

Для захисту переміщених осіб з України, які виїхали за кордон рятуючись від війни, члени Ради ЄС 4 березня 2022 р. у Брюсселі активували Директиву про тимчасовий захист [15] для громадян та мешканців України, яка одразу набула чинності. Зазначена Директива хоч і була схвалена ЄС ще на початку 2000х років, однак застосовується вперше. Відповідно до Директиви поняття «тимчасовий захист» передбачає забезпечення екстреним та тимчасовим захистом маси людей, які прибули з третіх країн, які не можуть повернутися до своєї країни, або у випадках, коли існує небезпека виникнення масової міграції, особливо коли існує ризик, що при виникненні потоку міграції система надання сховищ не впорається, тоді постраждалим та іншим особам, які звернулися за допомогою, є захист їх інтересів.

Ця Директива є інструментом, який дозволяє великим групам осіб, що при-

бувають з країн, де має місце військовий конфлікт, отримувати тимчасовий захист у ЄС. Тимчасовий захист, схвалений для українців, – це винятковий крок країн ЄС, який дає практично ті ж самі правила на час перебування в ЄС без бюрократичної тяганини, і можливість повернутися додому, як тільки це стане безпечним.

Тимчасовий захист надає право на: проживання; доступ до ринку праці; соціальну допомогу; медичну допомогу. Зокрема, під доступом до роботи розуміють не тільки можливість працювати, але й займатися підприємництвом, відвідувати курси підвищення кваліфікації або освоєння нової професії; діти, які прибули без батьків або інших рідних, отримують право на опікуна і доступ до шкільної освіти.

Такий захист практично знімає обмеження щодо терміну перебування в ЄС, передбаченого безвізом. Спочатку тимчасовий захист діятиме один рік. Якщо ситуація не стане кращою, його дія автоматично продовжиться ще на півроку, а потім, за потребою, ще на стільки ж. Після цього Рада ЄС може продовжити захист ще на рік – лише до трьох років. Водночас, якщо ситуація в Україні покращиться і дозволить переміщеним особам безпечно повернутися додому, то Єврокомісія може запропонувати зупинити дію Директиви. Отримавши тимчасовий захист, українці зможуть подорожувати до інших країн Шенгенської зони не більше ніж на 90 днів за кожний 180-денний період. Окремі держави можуть надавати більшу підтримку.

Ідея механізму - не допустити перенавантаження систем надання притулку, адже вони не в змозі швидко обробити сотні тисяч чи мільйони прохань. Станом на 22 липня 2022 року за оцінками УВКБ ООН, в Європі зареєстровано понад 3,7 мільйонів біженців з України для тимчасового захисту або аналогічних національних схем захисту. Більшість українських біженців, згідно зі статистикою ООН, перебувають у сусідній Польщі, в якій 1 234,7 тисяч біженців подали заяви про тимчасовий захист. Другою країною, яка прийняла велику кількість українців, є Німеччина, де знайшли притулок 780 тисяч осіб, майже 641, 4 тисячі з них отримали спеціальний захищений статус.

Наступними за чисельністю прийнятих українських біженців європейськими країнами є Чехія, Італія та Іспанія [16].

Однак, специфічним тут є те, що переміщення таких осіб часто відбуваються поетапно. Люди спочатку шукають притулку в сусідніх країнах, сподіваючись на швидке повернення додому. Географічна близькість, культурна та мовна подібність, а також історичні зв'язки зазвичай впливають на початковий вибір місця призначення. Крім того, багато хто їде туди, де вже проживають сім'ї та друзі. Проте географічна близькість може поступово втратити актуальність. У середньостроковій перспективі вирішальними факторами є найкращі умови життя та доступ до ринку праці. Вони можуть бути недоступними в країнах першого притулку, де буквально мільйони людей мають бути розміщені протягом тривалого часу [17].

Багато українців, які виїхали, щосили намагаються знайти роботу або доступне житло за кордоном і хочуть возз'єднатися зі своїми сім'ями. Більшість має вищу освіту, що робить їх конкурентоспроможними на ринку праці та збільшує шанси на адаптацію в країнах перебування. Певна кількість осіб повертаються до дому не зважаючи на нестабільну ситуацію з безпекою в Україні. Дехто їде у зв'язку з відновленням робочих місць, перевірки майна, вирішення певних юридичних питань, організації виїзду членів сім'ї тощо. Але узгодивши дані питання, частина людей знов виїжджають за кордон та намагаються налагодити життя. І чим довше вони залишаються за кордоном, тим менша ймовірність їх повернення на батьківщину.

Відновлення країни неможливо без фахівців, спеціалістів різних сфер та галузей, велика кількість яких нині за кордоном. З метою повернення українців з-за кордону (окрім забезпечення безпеки як такої) необхідно надати їм додаткові, «індивідуальні» ініціативи, які б спонукати українців повернутися додому, відновлювати економіку та будувати державу заново. Це включає, зокрема, нове житло, лікарні, школи та економічні стимули, такі як нові джерела капіталу для початку бізнесу.

Третім напрямом переміщення осіб, які рятуються від війни 2022, є примусове вивезення на територію РФ, хоча Женевська конвенція забороняє здійснювати примусове індивідуальне або масове переселення або депортацію осіб, що знаходяться під захистом, з окупованої території на територію окупаційної держави. Тобто по суті примусове масове вивезення українців до РФ заборонено. Разом з тим, з початку війни РФ вивезла на свою територію більше одного мільйона людей з України, у тому числі із самопроголошених «ДНР» та «ЛНР», включаючи щонайменше 200 тисяч дітей. Україна називає це примусовою депортацією, має в своєму розпорядженні інформацію про переселення українців у віддалені регіони РФ, а також про проходження ними так званих «фільтраційних таборів», наполягає на тому, що її громадянам на території РФ пропонують лише некваліфіковану та низькооплачувану роботу та вимагає повернути її громадян у безпечні райони України.

16 червня 2022 р. Сейм Литви у резолюції визнав, що примусове вивезення населення України до РФ або на тимчасово окуповані РФ території є депортацією українського народу. Крім того такі держави як Литви, Латвії та Естонії забезпечують маршрути виїзду з РФ, надають тимчасовий захист та можливість повернення до України. Тому депортованим потрібно зберегти документи, відмовлятися їхати у фільтраційні табори, намагатися вибратися з території РФ або окупованої території, та пам'ятати що примусове масове вивезення українців до РФ рано чи пізно має розглядатися і в міжнародних судах.

Висновки. С початку повномасштабних військових дій на території України більше ніж 14 мільйонів українців залишили свої домівки, з них 6 мільйонів виїхали за межі держави та 8 мільйонів перемістилися вглиб України. Однак з різних причин до України повернулося більше 2 мільйонів громадян із-за кордону, та майже 4,5 мільйонів внутрішньо переміщених осіб станом на 23 травня 2022 року повернулися у свої звичайні місця проживання [13]. Внутрішньо переміщені особи намагаються облаштувати житло та знайти роботу на новому місці, але стика-

ються з безліччю труднощів, а саме брак грошей, догляд за дітьми та літніми родичами. Люди, які залишили Україну, теж стикаються з безліччю проблем, в тому числі, мовні труднощі, звикання до нових правил взаємодії, самотність. Проте вони у більшості працездатного віку, але не «заробітчани». Більшість має вищу освіту, досвід успішної кар'єри, звички у побуті. Тимчасовий захист на рік із правом продовження ще до трьох років, грошова допомога, дозвіл на роботу, місця в школах для дітей ляже в основу успішної інтеграції цих людей за кордоном. Залежно від тривалості бойових дій на території України переміщення осіб триватиме й далі. Тому на теперішній час не можливо оцінити демографічні потоки українців. Однак зберегти та повернути людей в Україну після закінчення війни - одне з важливіших завдань держави, яке потребує довгострокових рішень та злагоджену взаємодію державних, місцевих та приватних інституцій.

Список використаної літератури:

1. Внутрішньо переміщені особи. Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Vnutrishno-peremishcheni-osobi.html>
2. Кухтик С.В., Деркаченко Ю.В. Імміграція та адвокація прав біженців і внутрішньо переміщених осіб: навчал. посібн. Х., 2018. 396 с.
3. Заверуха І. Terra incognita на мапі України, або про що замовчує термін «внутрішнє переміщення осіб». Український часопис конституційного права. 2017. Вип. 2. С. 30-38.
4. Капінус О.Я. Державне регулювання внутрішньої вимушеної міграції: понятійно-категоріальний апарат. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2017. Вип. 3. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2017/2017_03\(34\)/5.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2017/2017_03(34)/5.pdf)
5. Крахмальова К.О. Адміністративно-правове забезпечення статусу внутрішньо переміщених осіб в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2017. 210 с.
6. Крахмальова К.О. Проблема визначення поняття «внутрішньо переміщеної особи» в юридичній науці. *Держава і право*. 2015. Вип. 67. С. 137-145.
7. Михайловський В.І. Адміністративно-правовий статус внутрішньо переміщених осіб в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2018. 16 с.
8. Трофименко А.В. Правові засади соціального захисту внутрішньо переміщених осіб в Україні. *Вісник Маріупольського державного університету*. 2017. № 18. С. 374-378.
9. Про облік внутрішньо переміщених осіб: Постанова Кабінету міністрів України №509 від 1.10.2014 року, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-2014-%D0%BF#Text>
10. Україна. Звіт про переміщення. Базовий звіт по території (районний рівень). Раунд 7 Відстеження мобільності, Базова оцінка. / DTM MOM/ URL: <https://displacement.iom.int/reports/ukraine-displacement-report-area-baseline-report-raion-level-round-7>
11. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України 20.10.2014 р. № 1706-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>
12. Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам Постанова КМУ №332 від 20.03.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-2022-%D0%BF#Text>
13. Україна. Доповідь про внутрішнє переміщення. 5-й раунд загального обстеження населення (17.05.2022 р. – 23.05.2022 р.) /DTM MOM/ URL: <https://displacement.iom.int/reports/ukraine-displacement-report-area-baseline-report-raion-level-round-7>
14. Філіпчук Л., Сирбу О., Вимушена міграція і війна в Україні (24 березня – 10 червня). URL: <https://cedos.org.ua/researches/vymushena-migracziya-i-vijna-v-ukrayini-24-bereznya-10-cherვნya-2022/>
15. Директива 2001/55/ЄС про тимчасовий захист/ Official Journal of the European Communities /7.8.2001/ URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:212:0012:0023:EN:PDF>
16. У яких країнах українці шукають притулку від війни?/ Голос Америки. URL: <https://www.golosameriki.com/a/6625329.html>
17. Даниель Тим Тимчасовий захист для українців: несподіваний Ренесанс «вільного вибору». URL: <https://eumigrationlawblog.eu/temporary-protection-for-ukrainians-the-unexpected-renaissance-of-free-choice>

Nehuliaieva I. Problematic issues of mass displacement of Ukrainians: analysis of national and international legislation

The article is devoted to the study of problematic issues that arose as a result of the mass displacement of Ukrainians both within the country and outside its borders as a result of the full-scale attack of the aggressor country on Ukraine. The existing national and international legislation on the researched issues has been analyzed, the range of issues requiring additional regulatory regulation has been determined.

Three directions of movement of persons as a result of a full-scale attack on Ukraine were identified: within the borders of Ukraine; abroad; forced deportation to the Russian Federation. All the mentioned directions directly affected the fate of Ukrainians, the future of them personally and their descendants, as well as the economy of all the countries involved in this process, so they require a separate analysis.

It was established that numerous displacements in the middle of the country lead to an increase in the population of certain regions, which, in turn, affects the urban infrastructure, in particular, increases the load on housing, transport, social and administrative infrastructure. Despite the hospitable reception of internally displaced persons in the first days and weeks of the war, in the medium and long term the overloading of the social infrastructure may lead to increased social tension and discriminatory treatment of internally displaced persons. It was concluded that the sooner the problem with housing and jobs for internally displaced persons is solved, the lower the probability that people will leave Ukraine.

It was concluded that a fairly widespread direction of movement of persons as a result of full-scale military aggression was departure abroad, in most cases it is about EU countries. The current rapid and large-scale wave of migration of Ukrainians has caused a comprehensive response of support and solidarity from Europeans, international organizations and EU governments.

It has been established that the most dangerous for Ukrainians is their relocation (mainly forced) to the territory of the Russian Federation, which is directly prohibited by the Geneva Convention. Since the beginning of the war, the Russian Federation has deported to its territory more than one million people from Ukraine, including from the self-proclaimed "DPR" and "LPR", including at least 200,000 children. In fact, for Ukrainians, this is forced deportation.

It was noted that one of the most important tasks of the state, which requires long-term solutions and coordinated interaction of state, local and private institutions, is the preservation and return of people to Ukraine after the end of the war.

Key words: *internally displaced persons, temporary protection, military conflict, forced removal.*